

Επανάχρηση της Βίλας Ιόλα: Πυρήνας πολιτισμού στην Αγία Παρασκευή

Αλεξοπούλου Αναστασία, Ζέρβας Ιάσων - 08/02/2021

Διπλωματική Εργασία

Σπουδαστές: **Αλεξοπούλου Αναστασία, Ζέρβας Ιάσων**

Επιβλέποντες Καθηγητές: Ανδριανόπουλος Τηλέμαχος, Γυπαράκης Γεώργιος

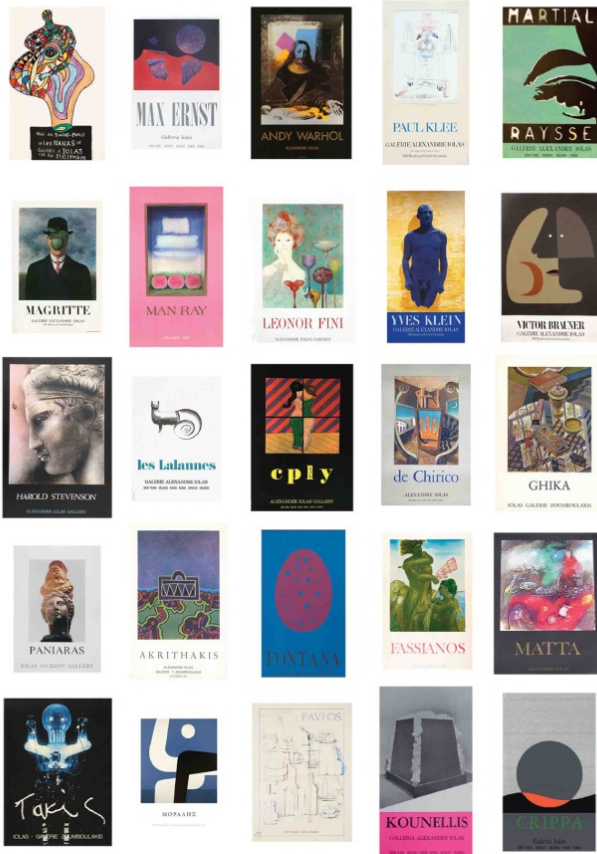
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ

Ιούλιος 2020

Θα μπορούσε κανείς να πει πως ολόκληρη η ιστορία της Σύγχρονης Τέχνης πέρασε μέσα από τη Βίλα Ιόλα. Η ανάπλαση του πολύπαθου αυτού χώρου θα τον βγάλει από τη λήθη του και θα τον επανενεργοποιήσει. Αντιμετωπίζοντας το κτίσμα σαν ένα σύγχρονο μνημείο, και με αφετηρία την προσωπικότητα και το βίο του Αλεξανδρινού συλλέκτη, επιχειρούμε να προσεγγίσουμε το όραμά του για μια «Αλεξάνδρεια της Τέχνης» υπό τους όρους της σημερινής πραγματικότητας. Διατηρούμε τη φαντασίωση της κατοικίας ως ενός σύγχρονου κέντρου πολιτισμού, που όμως θα χρησιμοποιούνταν όχι σαν ένα ακόμη μουσείο, κλειστό και ιδρυματοποιημένο, αλλά ως ένας χώρος αφιερωμένος στην αναζήτηση και στη δημιουργία.

Αυτό που σήμερα μοιάζει εξαιρετικά σημαντικό ως κληρονομιά του Αλέξανδρου Ιόλα, είναι το παράδειγμα της ζωντανής σχέσης του με τους καλλιτέχνες, καθώς και η ίδια η προσωπικότητά του: η ανοιχτή προσωπικότητα ενός ανθρώπου πολύγλωσσου, ενός ανθρώπου που έχει ζήσει "χίλιες και άλλες τόσες ζωές", ενός ανθρώπου που δεν ενδιαφερόταν για οποιουδήποτε είδους όρια και διαχωρισμούς, και ενός ανθρώπου με πάθος για την τέχνη.

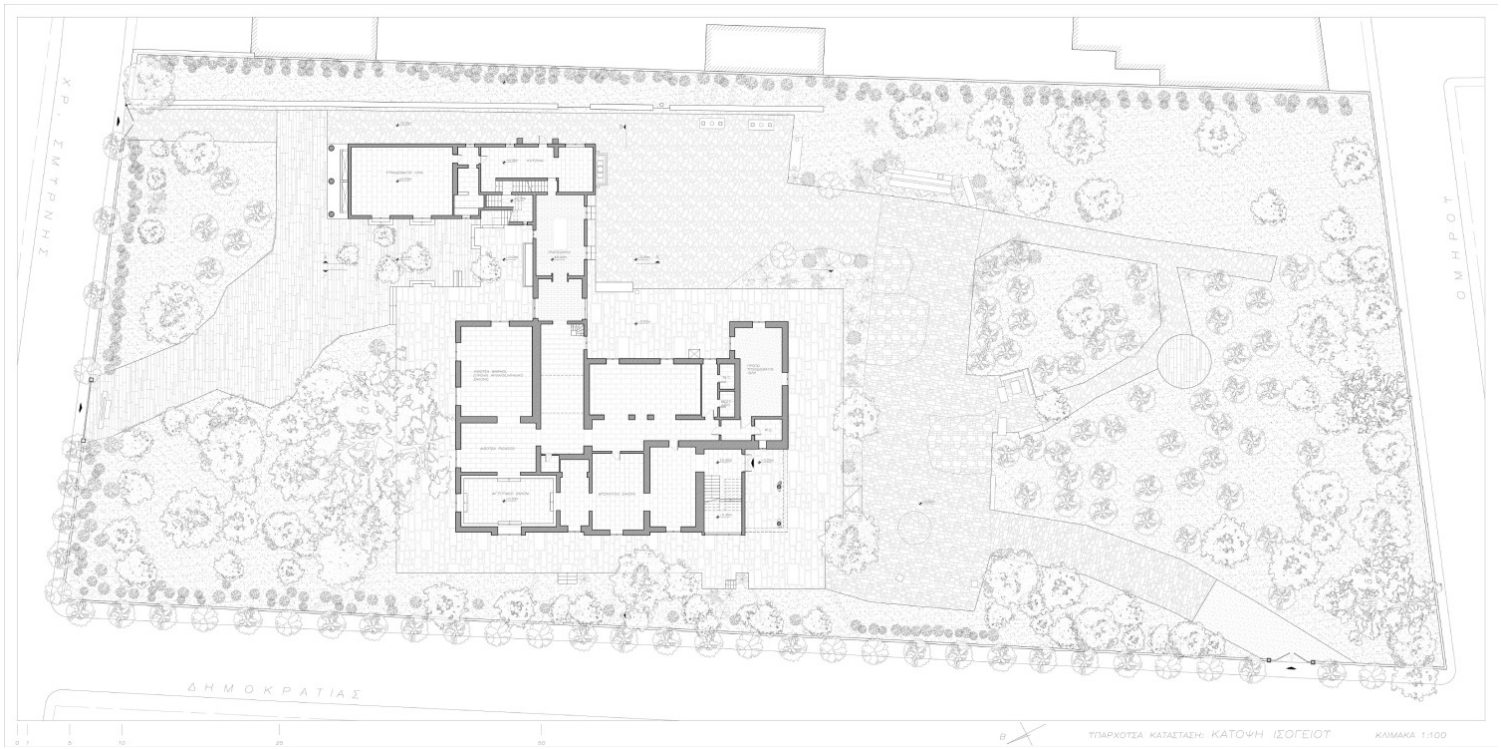
Ο Ιόλας μέσα από το έργο του

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΡΕΙΣ ΤΙ ΘΕΛΕΙΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΣΟΥ.
 ΗΞΕΡΑ ΤΙ ΗΘΕΛΑ, ΤΕΧΝΗ.
 ΔΕΝ ΤΡΟΜΑΖΩ ΜΕ ΤΑ ΠΑΘΗ ΜΟΥ. ΔΕΝ
 ΤΡΟΜΑΞΑ ΠΟΤΕ. ΟΥΤΕ ΤΡΟΜΑΞΑ ΜΕ ΤΙΣ
 ΣΥΓΚΙΝΗΣΕΙΣ ΜΟΥ. ΑΥΤΕΣ ΜΕ ΚΑΘΟΔΗΓΟΥΝ.
 ΜΟΝΟ ΜΕ ΑΥΤΕΣ ΑΙΣΘΑΝΟΜΑΙ ΣΙΓΟΥΡΟΣ.
 ΕΙΝΑΙ ΓΙΑ ΜΕΝΑ ΣΑΝ ΤΗΝ ΑΝΑΠΝΟΗ. ΑΝ ΔΕΝ
 ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΡΕΛΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΑΞΙΑ.
 ΟΤΑΝ ΑΣΧΟΛΕΙΣΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΔΕΝ ΕΧΕΙΣ
 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΑΣΧΟΛΕΙΣΑΙ ΜΟΝΟ ΜΕ ΜΙΑ
 ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ. ΕΙΣΑΙ ΑΠΑΤΕΩΝΑΣ.
 ΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟ.
 ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΝΤΕΧΑ ΠΟΤΕ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ
 ΗΤΑΝ Ο ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ.
 ΕΙΜΑΣΤΕ ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΚΑΙ ΦΤΩΧΗ ΣΕ ΟΛΑ
 ΧΩΡΑ. ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΜΩΣ ΠΛΟΥΣΙΟΙ ΣΤΟ ΦΩΣ.
 ΕΧΟΥΜΕ ΤΟ ΡΙΖΙΚΟ ΤΗΣ ΡΙΖΑΣ ΚΑΙ ΟΧΙ ΤΟΥ
 ΚΑΡΠΙΣΜΕΝΟΥ ΚΛΑΡΙΟΥ.
 ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ Η ΤΕΧΝΗ.
 ΜΗ ΣΥΓΚΡΙΝΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ. ΠΟΤΕ ΜΗΝ
 ΕΞΑΠΑΤΑΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ ΜΕ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ.
 ΤΟ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΟ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΑΓΑΠΑΣ, ΟΧΙ ΝΑ
 ΣΥΓΚΡΙΝΕΙΣ.
 ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΟΛΑ ΕΞΑΡΤΩΝΤΑΙ
 ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ ΠΟΥ ΕΧΕΙΣ ΓΙ' ΑΥΤΗΝ...
 ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΚΑΚΟΣ ΕΡΑΣΤΗΣ ΠΑΡΑ
 ΑΝΙΚΑΝΟΣ!
 Ή λαχλάρα να φιχίσεις και να φιηθείς, να αρκαλιάσεις
 και να αρκαλιθείς. Είναι τραγικό να πεδαίνεις από
 αυτό...

Ο Ιόλας μέσα από τα λόγια του

Τη δεκαετία του '50 αγοράζει 25 στρέμματα στην Αγία Παρασκευή, με σκοπό να δημιουργήσει μια μόνιμη βάση στη χώρα που θεωρούσε πατρίδα του και να φέρει κοντά την οικογένεια, τους φίλους και τους καλλιτέχνες του. Το οικόπεδο της κατοικίας έχει έκταση 6,7 στρέμματα και βλέπει στις οδούς Δημοκρατίας, Χρυσοστόμου Σμύρνης και Ομήρου. Η κατοικία αναπτύσσεται σε τρία επίπεδα, έχει συνολική έκταση 1,750 τ.μ. και διαμορφώθηκε μετά από επτά αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις. Η κύρια είσοδος στο οικόπεδο γινόταν από την οδό Δημοκρατίας, πρόσβαση η οποία παραμένει μέχρι και σήμερα. Ύστερα προστέθηκαν μία είσοδος για αυτοκίνητο και μια για πεζούς επί της οδού Χρυσοστόμου Σμύρνης.

Τη δεκαετία του '70, έχοντας κλείσει τις γκαλερί του, εγκαθίσταται μόνιμα στην Ελλάδα. Μέσα στα επόμενα χρόνια φιλοξενεί καλλιτέχνες ώστε να δημιουργήσουν έργα, με σκοπό τη μετατροπή της κατοικίας σε Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης. Παρόλα αυτά, οι προσπάθειές του δεν καρποφόρησαν, καθώς οι εφημερίδες τού κήρυξαν έναν πρωτοφανή πόλεμο. Τελικά, «φεύγει» στις 8 Ιουνίου του 1987 στη Νέα Υόρκη, μόνος και νικημένος από το AIDS. Κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαμάχης που ακολούθησε μεταξύ των κληρονόμων του, η συλλογή έγινε λεία σε ένα πλιάτσικο άνευ προηγουμένου. Ύστερα, το άδειο κουφάρι της κατοικίας βανδαλίστηκε κατά κόρον, και σήμερα στέκει ως ένα σύγχρονο ερείπιο και μνημείο αφιερωμένο στην άνοδο και την παρακμή.

1. Η όψη του κτιρίου κατά την είσοδο στο οικόπεδο

2. οριστικό: Το λιοντάρι της εισόδου, φερόμενο από την Ιταλία δεξιά: Οι αναψάστες, επιχρυσωες πάρτες του Ιωάννη Καρδαμίτη και η καρέκλα της Μαρίας Καρέφα. Στο βάθος, η μπρούτζινη κουμπιά με φινιρέ μοιά των Lalannes

3
πηγή: Βίλα Ιόλα, Ταξίδι στο Χάρο και Χρόνο, Angelis Films Ltd

4. Το "Βυζαντινό" σαλόνι

5. Το "Αιγυπτιακό" σαλόνι

6. Το "Αιγυπτιακό" σαλόνι
πηγή: Βίλα Ιόλα, Ταξίδι στο Χάρο και Χρόνο, Angelis Films Ltd

7. Το σαλόνι του Picasso
πηγή: Βίλα Ιόλα, Ταξίδι στο Χάρο και Χρόνο, Angelis Films Ltd

8. Το "αρχαιοελληνικό" σαλόνι (Α' φάση)
πηγή: Βίλα Ιόλα, Ταξίδι στο Χάρο και Χρόνο, Angelis Films Ltd

9. Η αίθουσα Warhol (Β' φάση)

10

11. Το υπονομαστό του Ιόλα

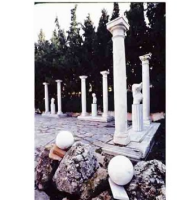
12. Το συμπόσιο του Πλάτωνα, έργο του Roberto Matta, που κάλυπτε τον τοίχο από άκρη σε άκρη.

13. Το υπονομαστό του Ιόλα (Β' φάση)

14. Η επίσημη τραπέζα

15. Spolia στην εσωτερική αυλή

16. Ο Ιόλας στην εσωτερική αυλή

17

18

19
πηγή: Βίλα Ιόλα, Ταξίδι στο Χάρο και Χρόνο, Angelis Films Ltd

20. Οπτική του διαδρόμου που κάλυπτε εξυπηρετούσε τα υπονομαστά της οικογένειας
πηγή: Βίλα Ιόλα, Ταξίδι στο Χάρο και Χρόνο, Angelis Films Ltd

21. Το πρώτο δωμάτιο του Ιόλα - ο μοναδικός χώρος που διαφυλάσσει το κέντρο μουσικό της πρώτης περιόδου της κατασκευής

22. Ο εξώστης πάνω από την είσοδο της κατοικίας, διακοσμημένος με γλυπτά του Taki

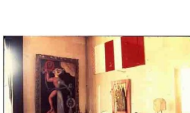
23. Λουτρό ξενώνα με το βάζο - ρεκάντ των François-Xavier και Claude Lalanne

24. Η μαρμαρίνη βιβλιοθήκη

25. Ο όραφος, διακοσμημένος με έργα των Lalannes, Jean-Pierre Raynaud, Man Ray και Taki

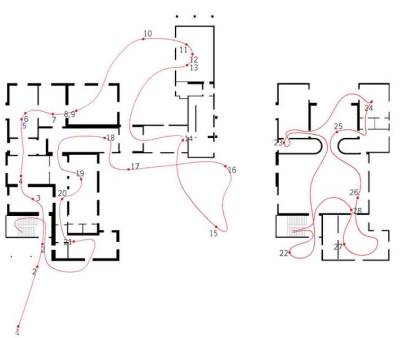
26

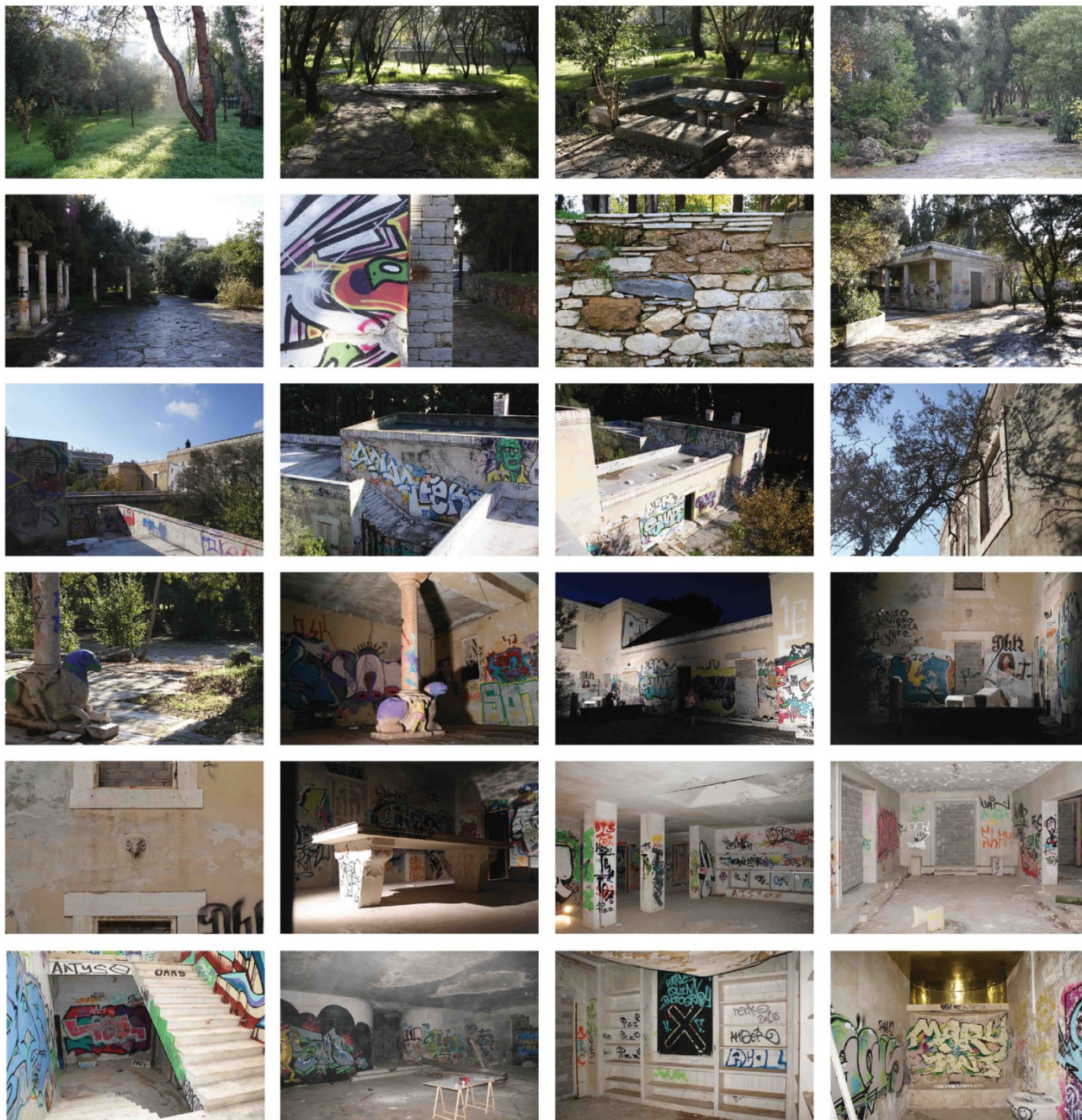

27. Ο Ιόλας στο νότιο ξενώνα με έργα των Jean-Pierre Raynaud, Harold Stevenson, Martial Rayssse, τις πεταλούδες του Dalí και τη γάτο-μπάρ των Lalannes

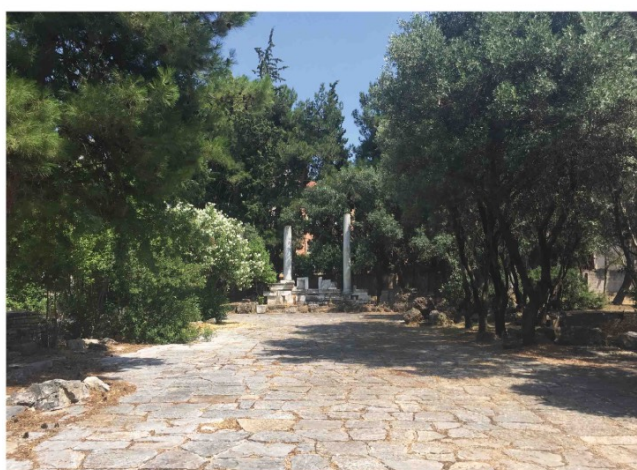

28. Το μεγάλο σαλόνι του Taki διακοσμημένο με René Magritte, Niki de Saint Phalle, Harold Stevenson και Taki

Η βίλα Ιόλα σήμερα
Εσύ τι πήρες;

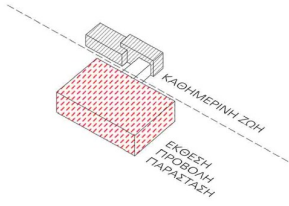
Ιούνιος 2018

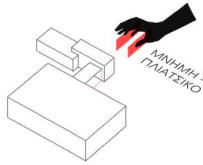
Δεκέμβριος 2019

Αναλύοντας το υπάρχον κέλυφος, αναγνωρίζουμε δύο μέρη: τον κυρίως όγκο, ο οποίος περιελάμβανε τα περίφημα σαλόνια και κατ' επέκταση προσδιορίζεται ως χώρος «έκθεσης» και «προβολής», και την «ζώνη του καθημερινού», η οποία περιελάμβανε την κρεβατοκάμαρα, την κουζίνα και τα δωμάτια του προσωπικού. Τα δύο μέρη συνδέονταν εγκάρσια με την παρεμβολή τής επίσημης τραπεζαρίας. Πρόθεσή μας είναι η διατήρηση των θεματικών εννοτήτων μέσα από τη χωροθέτηση κατάλληλων χρήσεων. Έτσι, ο κυρίως όγκος μετατρέπεται σε εκθεσιακό χώρο, ενώ στη ζώνη του καθημερινού τοποθετείται το αναψυκτήριο και μία ιδιωτική κουζίνα-καθιστικό για τους καλλιτέχνες στον όροφο. Στοχεύοντας στον σαφή διαχωρισμό των εννοτήτων, σε μία αναφορά στην προσωπικότητα του Ιόλα, και πετυχαίνοντας ταυτόχρονα την ενοποίηση των δύο αυλών, αφαιρούμε τους τοίχους της τραπεζαρίας και ξεγυμνώνουμε το εμβληματικό μαρμάρινο τραπέζι - το μοναδικό έργο Τέχνης που επιβιώνει στη βίλα ως σήμερα. Στη συνέχεια, η «ζώνη του καθημερινού» προεκτείνεται, καθώς πλέον αναφέρεται όχι μόνο σε έναν χρήστη, αλλά σε έξι καλλιτέχνες και στην τοπική κοινότητα. Επομένως, προστίθενται -σε προέκταση της «ζώνης του καθημερινού»- ένας κτιριακός όγκος με έξι εργαστήρια καλλιτεχνών, ένα κοινόχρηστο workshop, και ένα αναγνωστήριο σε επικοινωνία με το αναψυκτήριο. Ένα γραμμικό στέγαστρο έρχεται να ορίσει τη ζώνη ανάμεσα στην προβολή και την καθημερινότητα, ανάμεσα στο μέσα και το έξω. Ο χώρος που καλύπτει μετατρέπεται σε υπαίθριο εργαστήριο, σε έναν χώρο που προσφέρεται για περιπλάνηση, κοινωνική συνέντευξη και δημιουργία.

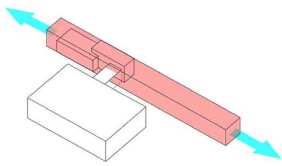
_0

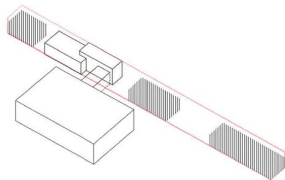
_1

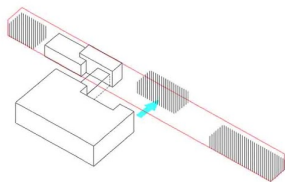
_2

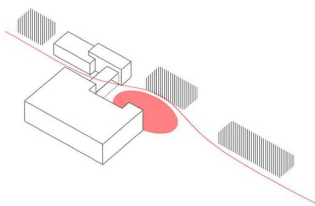
_3

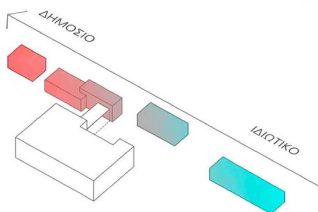
_4

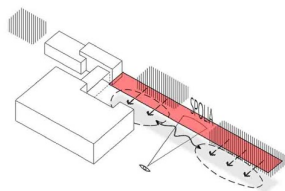
_5

_6

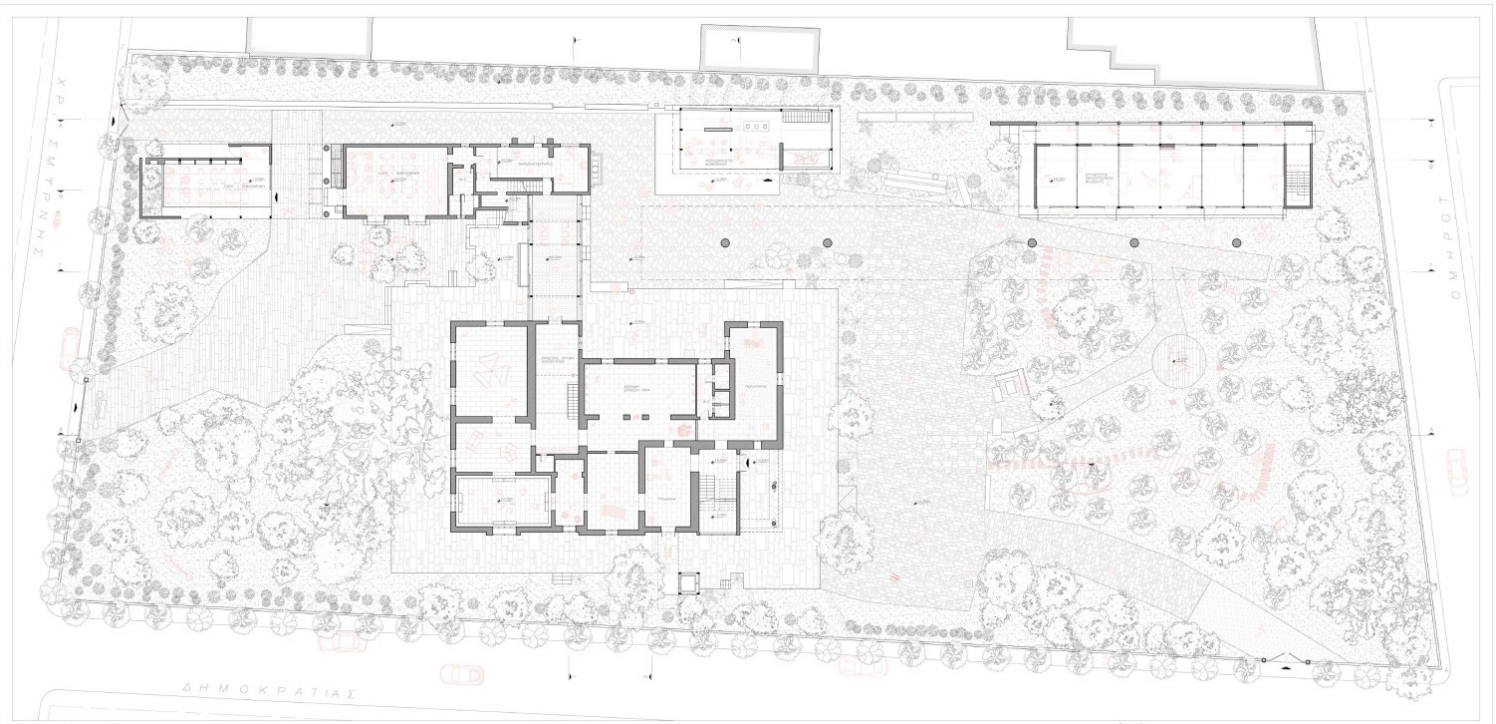

_7

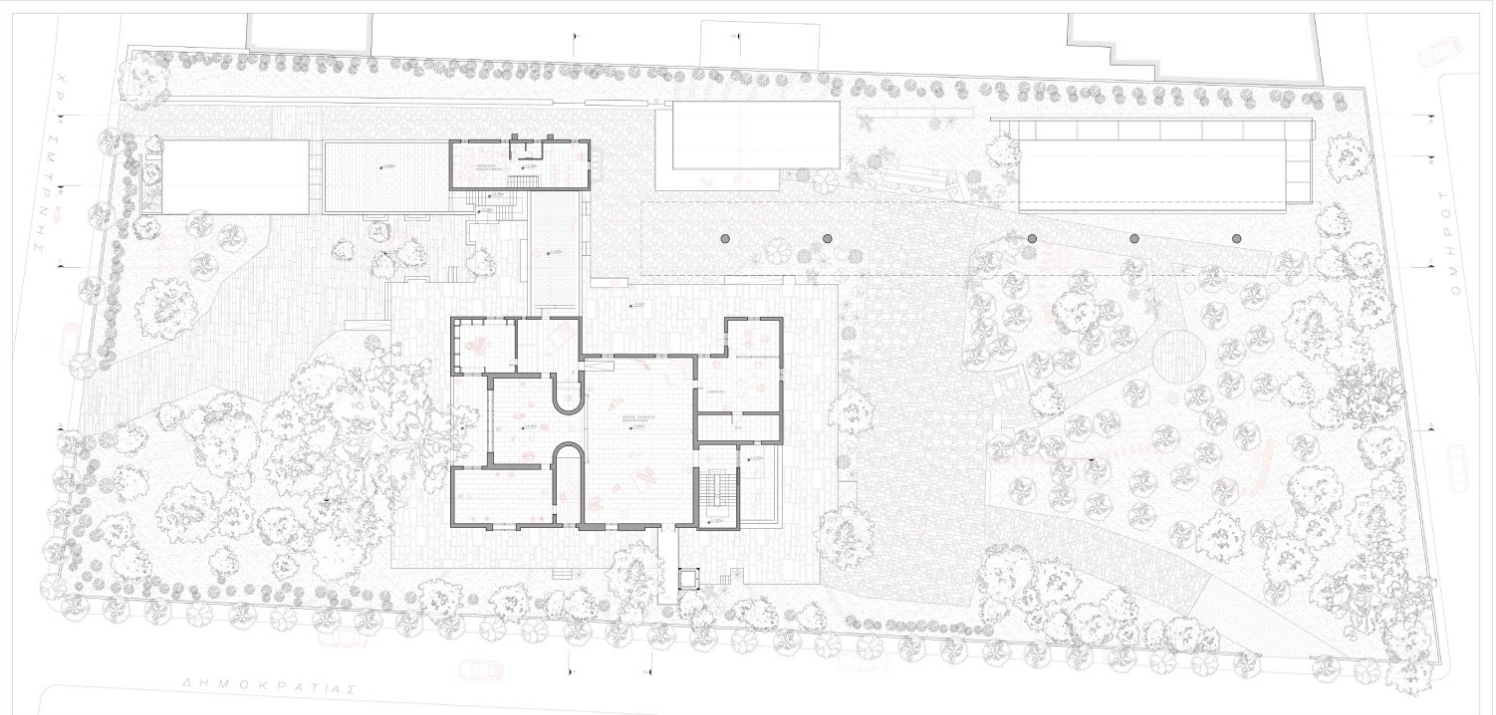

Διάγραμμα κεντρικής ιδέας

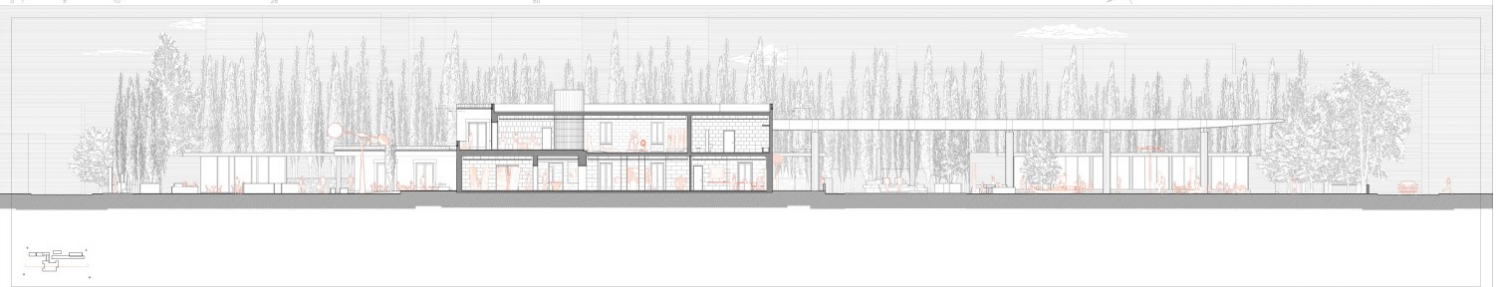

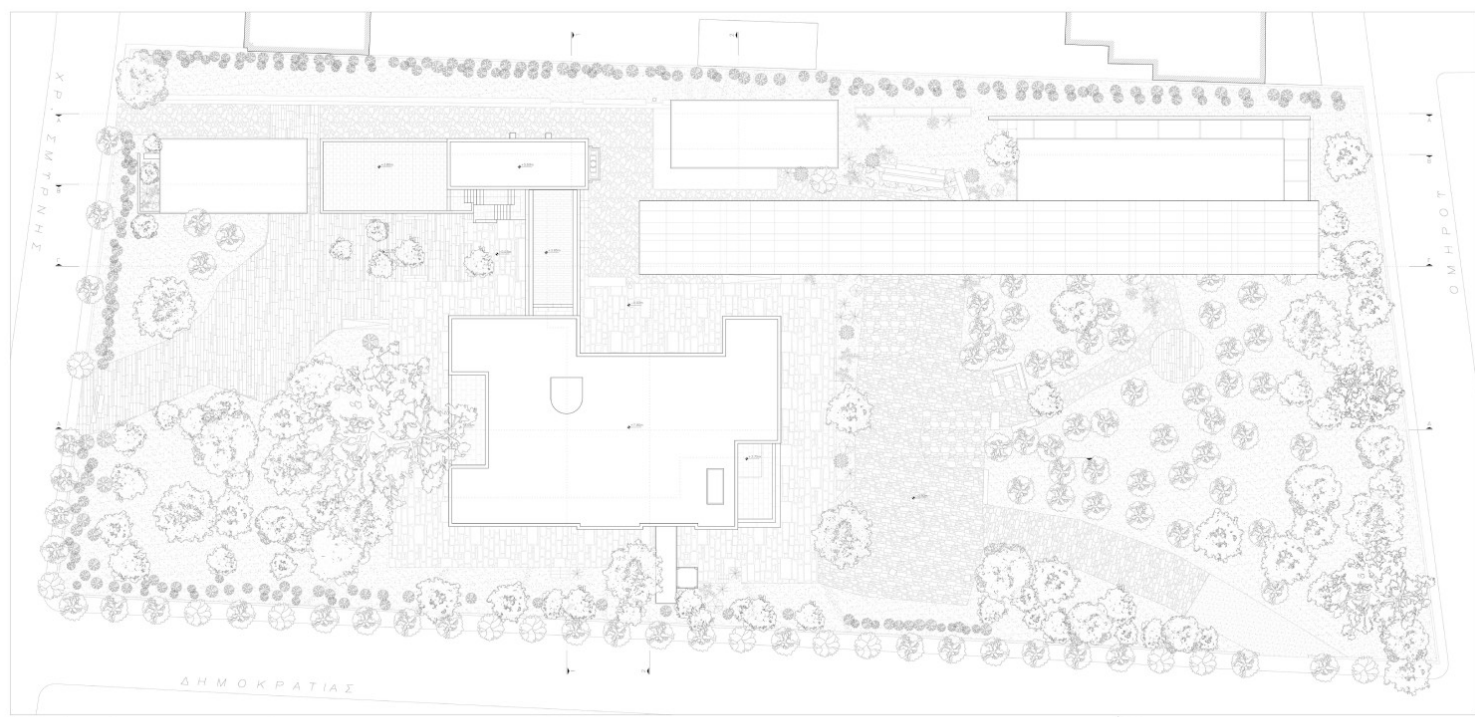
ΚΑΤΩΦΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ ΚΑΛΩΣΚΑ 1:100

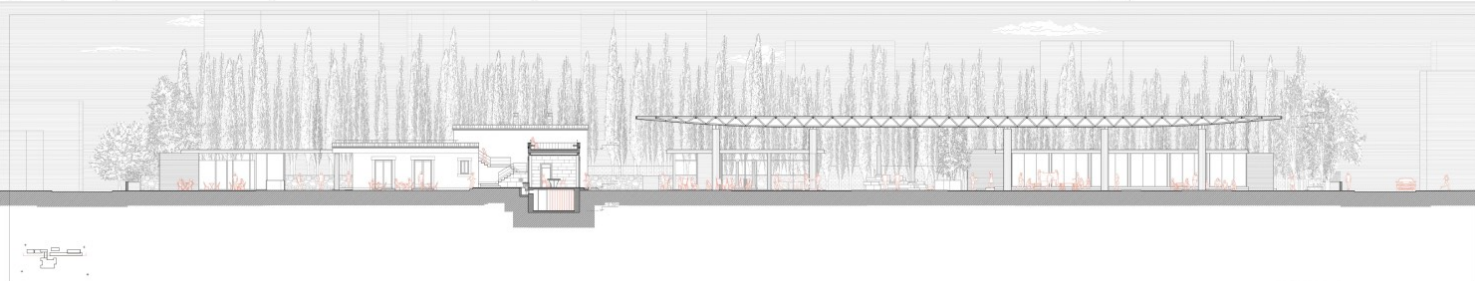
ΚΑΤΩΦΗ ΟΡΟΦΟΥ ΚΑΛΩΣΚΑ 1:100

ΤΟΜΗ Δ-Δ ΚΑΛΩΣΚΑ 1:100

ΚΑΤΟΨΗ ΔΩΜΑΤΩΝ ΚΑΜΑΚΑ 1:100

ΤΟΜΗ Γ-Γ

ΤΟΜΗ 1-1

ΟΨΗ ΟΜΗΡΟΥ

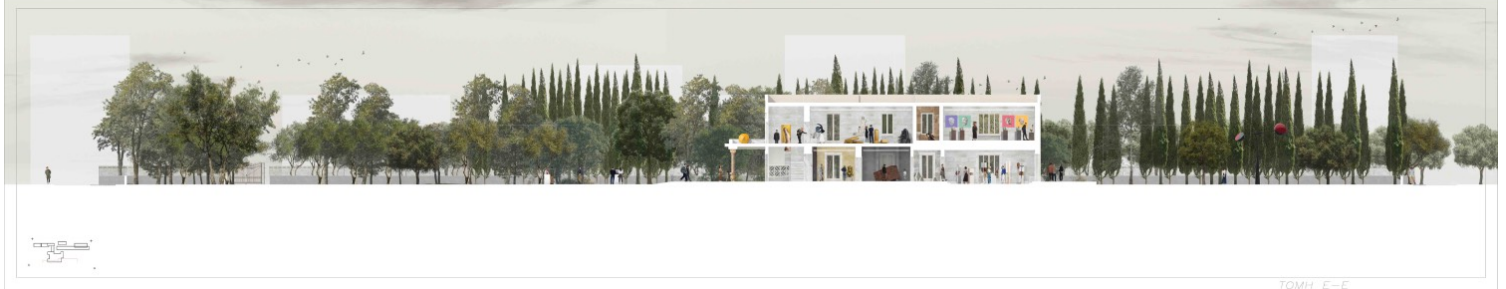
ΤΟΜΗ 2-2

TOMH A-A

TOMH B-B

TOMH E-E

"Είχα μια ιδέα για τη γειτονιά αυτή της Αθήνας... Ήθελα να φτιάξω μια μικρή πολιτεία όπου οι καλλιτέχνες θα είχαν τα σπίτια και τα ατελιέ τους. Έφτιαξα το σπίτι κι άρχισα να καλώ τους καλλιτέχνες φίλους μου να μείνουν εδώ, να αγαπήσουν την Ελλάδα και να προσφέρουν ένα έργο τους γι' αυτή, ώστε να γίνει κάποτε ένα Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης. Ήρθε ο de Chirico εδώ πέρα, ο Max Ernst, ο Marcel Duchamp, ο Stravinsky, ο Matta, ο Tinguely, η Niki de Saint Phalle, όλοι από εδώ περάσανε".

-Αλέξανδρος Ιόλας